യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 142

മുനിരുവാച .
വർതമാനേ തദാ തസ്മിൻകഷ്ടേ സംഭ്രാന്തസംഭ്രമേ .
ഉഹ്യമാനോ ഽഹമത്യന്തം ഖേദമഭ്യാഗതോ ഽഭവമ് .. 1
അചിന്തയം തത്സ്വപ്നോ ഽയം പരസ്യ ഹൃദയേ മമ .
തദതഃ പരിനിർവാമി ദുഃഖം പശ്യാമി കിം മുധാ .. 2
വ്യാധ ഉവാച .
കിംസ്വിത്സ്യാത്സ്വപ്ന ഇത്യേവ കില സംദേഹശാന്തയേ .
പ്രവിഷ്ടോ ഹൃദയം തസ്യ കിം തം നിർണീതവാനസി .. 3
കിമേതദ്ഭവതാം ദൃഷ്ടം ഹൃദയേ ക്വ മഹാർണവഃ .
ജഠരേ കല്പവാതഃ കിം ഹൃദി കല്പാനലഃ കഥമ് .. 4
ദ്യൗഃ ക്ഷമാ വായുരാകാശം പർവതാഃ സരിതോ ദിശഃ .
കഥം ഹൃദി ജഗന്നാമ കഥയേതി യഥാസ്ഥിതമ് .. 5
മുനിരുവാച .
അകാരണത്വാത്സർഗാദാവേവാനുത്പാദതഃ സ്ഫുടാത് .
അജ്ഞാതൗ സർഗശബ്ദാർഥാവേവ ന സ്തോ മനാഗപി .. 6
തച്ചൈതൗ സർവശബ്ദാർഥൗ ത്വജ്ഞാതൗ പരമാത്മനി .
യതസ്തത്പദമജ്ഞാനജ്ഞാനാത്മകമനാമയമ് .. 7
അതഃ സുഭഗ സിദ്ധാന്തേ ത്വത്പക്ഷേ ബോധമാഗതേ .
മൗർഖ്യശാന്താവനാദ്യന്തേ പദേ പരമപാവനേ .. 8
വച്മീദം മൂഢസംവിത്തൗ യദിദ തന്ന വേദ്മ്യഹമ് .
വസ്ത്വവസ്തുജമാഭാതം ബോധമാത്രമിദം തതമ് .. 9
ക്വ ശരീരം ക്വ ഹൃദയം ക്വ സ്വപ്നഃ ക്വ ജലാദി ച .
ക്വ ബോധോ ബോധവിച്ഛിത്തിഃ ക്വ ജന്മമരണാദി ച ..10
സ്വച്ഛം ചിന്മാത്രമസ്തീഹ തന്നാമ യദപേക്ഷയാ .
സ്ഥൂലമേവ ഖമപ്യദ്രിരണൂനാം നികടേ യഥാ .. 11
സ്വഭാവാത്സ ചിദാകാശഃ കിംചിച്ചേതതി ചിന്തയാ .
ഖമേവ വപുരാകാശം യത്തദ്വേത്തി ജഗത്തയാ .. 12
യഥാ സ്വപ്നേ പുരതയാ ചിദേവാഭാതി കേവലാ .
ന തു കിംചിത്പുരാദ്യേവം ജഗച്ചിന്മാത്രമേവ ഖേ .. 13
ഇദം ശാന്തമനാ-ഭാത-മനന്യൻ-നൈതദാ+ത്മനി .
ചിതി ദൃശൗ തമസി ഖേ ചക്രകാദീവ ഭാതി തേ .. 14
അസ്മാകം തു ന ചാഭാനം ന-ചാ-സന്ന-ച സന്ന ഖമ് .
അനാകാരമനാദ്യന്തമേകം ചിദ്ദ്യോമ കേവലമ് .. 15
ഭാത്യകാരണകം സ്വപ്നേ ശുദ്ധൗ ദ്രഷ്ടൈവ കേവലഃ .
തേനാത്ര കാരണാഭാവോ ന ദ്രഷ്ടാസ്തി ന ദർശനമ് .. 16
ശുദ്ധം കിമപി തദ്ഭാതി സ്വാനുഭൂതമപി സ്ഫുടമ് .

യദവാച്യമനാദ്യന്തമേകം ദ്വൈതൈക്യവർജിതമ് .. 17
ഏകഃ കാലോ യഥാ കല്പഃ പ്രകാശശ്ചോഭയാത്മകഃ .
ബീജം വാ ഫലപുഷ്പാന്തം ബ്രഹ്മ സർവാത്മകം തഥാ .. 18
യദന്യസ്യ മഹത്കുഡ്യ തദന്യസ്യാമലം നഭഃ .
ദൃഷ്ടമേതത്സ്ഥിരസ്വപ്നസംകല്പഭ്രമഭൂമിഷു .. 19
സ്വച്ഛം തദാ തദാത്മൈകം ഭാതി ചിന്മാത്ര ഖം യഥാ .
സ്വപ്നേ ജാഗൃതിവത്-തദ്വജ്-ജാഗ്ര+ത്സ്വപ്നേഽപി നാന്യഥാ .. 20
അദൃശ്യേ പവനേ യദ്വദദൃശ്യം സൗരഭം സ്ഥിതമ് .
ചിന്മാത്രേഽ+പ്രതിഘ്നേ തദ്വജ്ജഗദപ്രതിഘ്നം സ്ഥിതമ് .. 21
സമസ്ത-മനന+ത്യാഗേ യോഽസി സോഽസി നിരാമയഃ .
ബഹിരന്തരനന്താത്മാ സുസ്ഥിതോഽപി നിരന്തരമ് .. 22
വ്യാധ ഉവാച .
ഭഗവൻപ്രാക്തനം കർമ കേഷാമിഹ ഹി വിദ്യതേ .
കേഷാം ന വിദ്യതേ തദ്വദ്വിനാപി ഭവതഃ കഥമ് .. 23
മുനിരുവാച .
സർഗാദിഷു സ്വയം ഭാന്തി ബ്രഹ്മാദ്യാ യേ സ്വയംഭുവഃ .
വിജ്ഞപ്തിമാത്രദേഹാസ്തേ ന തേഷാം ജന്മകർമണീ .. 24
തേഷാമസ്തി ന സംസാരോ ന ദ്വൈതം ന ച കല്പനാഃ .
വിശുദ്ധജ്ഞാനദേഹാസ്തേ സർവാത്മാനഃ സദാ സ്ഥിതാഃ .. 25
സർഗാദൗ പ്രാക്തനം കർമ വിദ്യതേ നേഹ കസ്യചിത് .
സർഗാദൗ സർഗരൂപേണ ബ്രഹ്മൈവേത്ഥം വിജൃമ്ഭതേ .. 26
യഥാ ബ്രഹ്മാദയോ ഭാന്തി സർഗാദൗ ബ്രഹ്മരൂപിണഃ .
ഭാന്തി ജീവാസ്തഥാന്യേഽപി ശതശോഽഥ സഹസ്രശഃ ..27
കിംതു യേ ബ്രഹ്മണോഽന്യത്വം ബുധ്യന്തേ സാത്ത്വികോദ്ഭവാഃ .
അബോധാ യേ ത്വചിദാഖ്യം ബുദ്ധ്വാ ദ്വൈതമിദം സ്വയമ് .. 28
തേഷാമുത്തരകാലം തത്കർമഭിർജന്മ ദൃശ്യതേ .
സ്വയമേവ തഥാ ഭൂതൈസ്തൈരവസ്തുത്വമാശ്രിതമ് .. 29
യൈസ്തു ന ബ്രഹ്മണോഽന്യത്വം ബുദ്ധം ബോധമഹാത്മനി .
നിരവദ്യാസ്ത ഏത്യേത്ര ബ്രഹ്മവിഷ്ണുഹരാദയഃ .. 30
സർവാത്മ സംവിദോഽച്ഛത്വം ബ്രഹ്മാത്മന്യേവ സംസ്ഥിതമ് .
തത്ക്വചിജ്ജീവവദ്ഭാനം സ്വയമാത്മനി പശ്യതി .. 31
യത്ര വേത്തി തു ജീവത്വം തത്രാവിദ്യേതി തിഷ്ഠതി .
തത്ര സംസൃതിനാമ്നാത്മാ ധത്തേ രൂപം തഥാസ്ഥിതമ് .. 32
സ്വയമേവ ഹി കാലേന ബുദ്ധ്വാ സ്വം രൂപമാത്മനഃ .
സ്വയമേവ സ്വരൂപസ്ഥം ബ്രഹ്മൈവ ഭവതി സ്വയമ് .. 33
യഥാ ദ്രവത്വാദമ്(ബു-ആ)ന്തരേതി ചാവർതതാമിവ .
ബ്രഹ്മ ചിത്ത്വാത്തഥൈതീവ സർഗതാമസ്യ സർഗകമ് .. 34
ബ്രഹ്മഭാനമയം സർഗോ ന സ്വപ്നോ ന ച ജാഗരഃ .
കസ്യ കാന്യത്ര കർമാണി കീദൃശാനി കിയന്തി വാ ..35
വസ്തുതഃ കർമ നാസ്ത്യേവ നാവിദ്യാസ്തി ന സർഗധീഃ .

സ്വസംവേദനതഃ സർവമസദേവ പ്രവർതതേ .. 36
ബ്രഹ്മൈവ സർഗോ ഭൂതാത്മാ കർമ ജന്മേതി കല്പനാഃ .
സ്വയം കുർവദിദം ഭാതി വിഭുത്വാത്കല്പിതാർഥഭാക് .. 37
ന സംഭവതി ജീവസ്യ സർഗാദൗ കർമ കസ്യചിത് .
പശ്ചാത്സ്വകർമ നിർമായ ഭുങ്ക്തേ കല്പനയാ സ ചിത് .. 38
ജലാവർതസ്യ കോ ദേഹഃ കാനി കർമാണി ചോച്യതാമ് .
യഥാമ്ബുമാത്രമാവർതോ ബ്രഹ്മമാത്രം തഥാ ജഗത് .. 39
യഥാ സ്വപ്നേഷു ദൃഷ്ടാനാം ന പ്രാക്കർമ നൃണാം ഭവേത് .
ആദിസർഗേഷു ജീവാനാം തഥാ ചിന്മാത്രരൂപിണാമ് .. 40
സർഗേ സർഗതയാ രൂഢേ ഭവേത്പ്രാക്കർമകല്പനാ .
പശ്ചാജ്ജീവാ ഭ്രമന്തീമേ കർമപാശവശീകൃതാഃ .. 41
സർഗ ഏവ ന സർഗോ്ഽയം ബ്രഹ്മേത്ഥം കില തിഷ്ഠതി .
യത്ര തത്ര ക്വ കർമാണി കാനി വാ കസ്യ താനി വാ .. 42
അപരിജ്ഞാനമാത്രം യത്സ്വയം വൈ പരമാത്മനഃ .
തദേതത്കർമ ബന്ധായ തത്തജ്ജ്ഞസ്യോപശാമ്യതി .. 43
യാവദ്യാവത്പരിജ്ഞാനം പണ്ഡിതസ്യ പ്രവർതതേ .
താവത്താവത്തദൈവാസ്യ കർമ ശാമ്യതി ബന്ധനമ് .. 44
യന്നാമ കില നാസ്ത്യേവ തച്ഛാന്തൗ കാ കദർഥനാ .
പരമാർഥാദൃതേ ബന്ധഃ കിംചിന്നാമ ന വിദ്യതേ .. 45

താവന്മായാ ഭവഭയകരീ പണ്ഡിതത്വം ന യാവ-
ത്തത്പാണ്ഡിത്യം പതസി ന പുനരേന സംസാരചക്രേ .
യത്നം കുര്യാദവിരതമതഃ പണ്ഡിതത്വ്ോ്ഽമലാത്മ-
ജ്ഞാനോദാരേ ഭയമിതരഥാ നൈവ വഃ ശാന്തിമേതി .. 46

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാത്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു
നിർവാണ പ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ
ശവോ- കർമ-നിർണയോ നാമ+ ദ്വി-ചത്വാരിംശ-ദധിക-ശതതമഃ സർഗഃ .. 142..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
3.12024